የሰ/መ/ቁ. 103478

ታህሳስ 18 ቀን 2008 ዓ/ም

ዳኞች፡-አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ተኽሊት ይመሰል

እንዳሻው አዳነ

ቀነዓ ቂጣታ

አመልካች፡- አቶ ኤልያስ ተፈራ - ጠበቃ ዳንኤል ፀጋዬ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አንዋር ሁሴን - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የተጀመረው በተጠሪ ከሣሽነት አመልካች ለተጠሪ ፈርመው የሰጡትን ቼክ ተጠሪ ቼኩን እንዲከፍላቸው ባንክ ሲያቀርቡ ቼኩ ሳይከፈል በመመለሱ ምክንያት ብር 500,000.00 (አምስት መቶ ሺህ) ከነ ሕጋዊ ወለዱ እና ሌሎች ተያያዥ ወጪዎች ጋር በአመልካች እንዲከፈላቸው ይወሰን ዘንድ ተጠሪ በተፋጠነ ስነ ስርዓት በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡

አመልካች በመቃወሚያነት በቼኩ የተመለከተው ገንዘብ ለተጠሪ የተሰጠው ከተጠሪ ጋር በነበራቸው የኪራይ ውል ግንኙነት የተነሳ በሕገ ወጥ መንገድ ተጠሪ ጫና ፈጥረው ቼኩን የወሰዱ በመሆኑ ቼኩ እንዳይከፈል አመልካች ያሳገዱ መሆኑን ገልፀውና ይህንኑ ግንኙነት ለማስረዳት እንደሚችሉ ገልጸው በን/ሕ/ቁጥር 717 መሰረት ለመቃወም የሚያስችል የመከላከያ ማስረጃ ያላቸው መሆኑን ጠቅሰው የቀረበውን ክስ ለመከላከል እንዲፈቀድላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡ ፍርድ ቤቱም የአመልካችን የማስፈቀጃ ጥያቄ መርምሮ አመልካች የሚያቀርቡትን የመከላከያ ማስረጃ መስማት አስፈላጊ ሆኖ ማግኙቱን ገልጾ የአመልካችን የመከላከያ መልስ እንዲቀርብ የፈቀደ ሲሆን በዚህም መሰረት አመልካች መከላከያ መልሳቸውን በጽሑፍ አቅርበዋል፡፡ በመልሳቸውም የተጠሪ እናት የሆኑት ወ/ሮ ከድጃ ሠዒድ ከመንግስት የተከራዩትን

ቤት ለአመልካች ከ1997 ዓ/ም ጀምሮ አከራይተው አመልካች የንግድ ስራ ሲሰሩበት የቆየ መሆኑን፣ በኋላም በመንግስት መመሪያ መሰረት ነጋዴዎች የንግድ ፈቃዳቸውን ለማሳደስ ዳግም ምዝገባ እንዲያደርጉ በሚደረግበት ጊዜ የሚሰሩበት የንግድ ቤት ከሌላ ሰው የተከራዩት ከሆነና አከራዩ በበኩሉ ቤቱን ከመንግስት የተከራየው እንደሆነ ከመንግስት ጋር ያደረገውን የኪራይ ውል እንዲያቀርቡ በተጠየቁት መሰረት ተጠሪ ከመንግስት ጋር ያደረገውን የኪራይ ውል እንዲያቀርቡ በተጠየቁት መስረት አመልካች ተጠሪን ከመንግስት ጋር ያደረጉትን የኪራይ ውል እንዲሰጡና ዳግም ምዝገባውን እንዲያካሂዱ በሚጠይቅበት ወቅት ተጠሪ የእናታቸው ወኪል ሆነው ቤቱን ለአመልካች አከራይተው የነበሩ በመሆኑ ተጠሪ በማያውቁት መንገድ አመልካች ቤቱን በስማቸው ለማዛወር የሚያደርጉት ጥረት ነው በሚል ምክንያት የኪራይ ውሉን አመልካች እንዲሰጣቸው ከፈለጉ አመልካች ቼክ ፈርመው ለተጠሪ እንዲሰጡ፣ያለዚያ የኪራይ ውሉን እንደማይሰጧቸውና ቤቱንም ታስረክባለህ ወይም ለቀህ ትወጣለህ በማለታቸው ምክንያት አመልካች ቼኩን ፈርመው ለተጠሪ የሰጡ መሆኑን በመዘርዘር ተጠሪ በሕገ ወጥ መልኩ የራሳቸው ባልሆነ የመንግስት ቤት የማይገባቸውን ብልጽግና ለማግኘት በማሰብ ሌላ ከቤት ኪራይ ውል ውጪ ምንም ግንኙነት ከአመልካች ጋር ሳይኖራቸው አጋጣሚውን በመጠቀምና ጫና በማሳደር በአመልካች የተፈረመ ቼክ ነው በማለት ክሱ ውድቅ እንዲሆንላቸው ተከራክረዋል፡፡ ይህንኑ ለማስረዳትም አሉኝ ያሏቸውን የሰው ምስክሮች ቆጥረዋል፡፡ የስር ፍርድ ቤትም በአመልካች የተቆጠሩት የሠው ምስክሮች ለጉዳዩ አግባብነት የላቸውም በሚል ምክንያት አልፎ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ከሰማ በኃላ ጉዳዩን መርምሮ አመልካችን ለክሱ ኃላፊ በማድረግ ብር 500,000.00(አምስት መቶ ሺህ ብር) ቼኩ ለክፍያ ከቀረበበት ከመጋቢት 18 ቀን 2004 ዓ/ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ከመቶ ሕጋዊ ወለድ(9%)፣ ከመቶ 1/3ኛ እንዲከፍሉና ተጠሪ የወጪና ኪሳራ ዝርዝር ማቅረብ መብታቸውን በመጠበቅ ወስኗል፡፡

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ነው፡፡ የአመልከች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡- የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን የመከላከያ ማስፈቀጃ ጥያቄውን ከተቀበለ በኋላ ሕጋዊ ባልሆኑ ምክንያቶችና የን/ሕ/ቁጥር 717 ድንጋጌዎችን ይዘትና መንፈስ አስገዳጅነት ካላው የሰበሩ ውሳኔ ጋር ባግባቡ ሳያገናዝብ በአመልካች የተቆጠሩትን የሠው ምስክሮችን ሳይሰማ ምንም ግንኙነት ሳይኖር ለተጠሪ አከራካሪው ገንዘብ እንዲከፈል በማለት የሰጠው ውሳኔ ሕጋዊ ባለመሆኑ ተሽሮ የአመልካች ማስረጃዎች ተሰምተው በጉዳዩ ላይ ተገቢው ዳኝነት እንዲሰጥ የሥር ፍርድ ቤት ይታዘዝ ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም የበታች ፍርድ ቤቶች ለን/ሕ/ቁጥር 717 አፈጻጸም የሰጡትን ትርጓሜ አግባብነት ለማየት ጉዳዩ ለዚህ ሰበር

ሰሚ ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም ጉዳዩን ለዚህ ችሎት ያስቀርባል ተብሎ ከተያዘው ጭብጥ አንፃርና በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 284 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች መሠረት በአጭር ሁኔታ በሚወሰኑ ክርክሮች ላይ ስለሚፈፀም ሥነ ሥርዓት በሕጉ የተመለከቱ ሥርዓቶችን መሠረት በማድረግ እንደሚከተለው መርምሮታል፡፡

በመሠረቱ በአጭር ሥነ ሥርዓት ዳኝነት ታይቶ እንዲወሰን ክስ የሚቀርብበት ጊዜ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 285/1/ እንደተመለከተው ከሕጉ ጋር በተያያዘው ሠንጠረዥ ቁጥር 2 መሠረት ተከሣሽ የሆነው ሰው መጥሪያ ከደረሰበት ቀን ጀምሮ በአሥር ቀናት ጊዜ ውስጥ ቀርቦ ክሱን ለመከላከል እንዲፈቀድለት ፍ/ቤቱን ፈቃድ እንዲጠይቅ መደረግ እንዳለበት ተደንግጓል፡፡ አመልካች ቼኩ ለተጠሪ የተሰጠበት ምክንያት በኪራይ ውል ግንኙነት መሆኑንና ይኼው የኪራይ ውል በመንግስት በወጣው መመሪያ የተነሳ በአመልካችና በተጠሪ ያለመግባባት ፈጥሮ በዚሁ ምክንያት ቼኩን ባልተገባ መንገድና ሁኔታ ለተጠሪ ፈርመው የሰጡ መሆኑን በመጥቀስ ለመከላከል እንዲፈቀድላቸው በቃለ መሐላ የጠየቁ መሆኑን ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ ተችሏል፡፡ ይህንኑ የአመልካችን ምክንያት በመቀበልም የስር ፍርድ ቤት አመልካች የመከላከያ መልስ እንዲያቀርቡ ፈቅዶላቸው አመልካች ሙሉ የሆነ መከላከያ መልስና አሉኝ የሚሏቸውን የሰው ምስክሮችን ቆጥረው የማስረጃ ዝርዝር መግለጫ ያቀረቡ መሆኑን የሰበር አጣሪ ችሎት የያዘው የስር ፍርድ ዋና መዝገብ በግልጽ ያሳያል፡፡

የተጠሪ ዋና ክርክር በቼኩ ላይ ሐተታ ወይም ገደብ የለበትም የሚል ነው፡፡ አመልካች ደግሞ ለቼኩ መሰጠት መሰረቱ አመልካች ከተጠሪ እናት ጋር ያላቸው የመንግስት ቤት ላይ የተደረገ የኪራይ ውል የሚል ነው፡፡ በአመልካችና በተጠሪ እናት መካከል የኪራይ ውል መኖሩ አልተካደም፡፡ ከአመልካች ጋር የተጠሪ እናት ያደረጉትን የኪራይ ግንኙነትን የሚያስተዳድሩት ደግሞ ወኪላቸው የሆኑት የአሁኑ ተጠሪ መሆኑን አመልካች ጠቅሰው የሚከራከሩ መሆኑን የክርክሩ ሂደት ያሳያል፡፡ እንዲሁም በአመልካች በመከላከያ ፈቃድ መጠየቂያ ማመልከቻ ላይም ይህ ግንኙነት መኖሩ ተገልጿል፡፡ ይህንኑ ግንዛቤ ውስጥ አስገብቶም የስር ፍርድ ቤት አመልካች መከላከያ መልሳቸውን እንዲያቀርቡ አድርጓል፡፡ ምንም እንኳን ቼክ እንደ ገንዘብ ለተለያዩ ሰዎች በቀላሉ ሊተላለፍ የሚችል ባሕርይ ያለው የገንዘብ ሰነድ በመሆኑ ቼክ አከፋፈል ላይ ማንኛውም መቃወሚያ ሊቀርብበት እንደማይችል በንግድ ሕጉ የተደነገገ በመሆኑ ሕጉ ለይቶ ባስቀመጣቸው ጉዳዮች ካልሆነ በስተቀር የቼክ ክፍያ በማናቸውም ምክንያት ሊቆምና ሊታገድ የማይችል መሆኑ አከራካሪ ያለመሆኑን የን/ሕ/ቁጥር 717 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ በምንመለከትበት የምንረዳው

ጉዳይ ነው። ነገር ግን በባለጉዳዮቹ መካከል ግልጽ የሆኑ ሁኔታዎች ወይም ግንኙነቶች በተፈጠሩ ጊዜ ብቻ ይህን መቃወሚያ ለማድረግ እንደሚቻል በን/ሕ/ቁ. 717/1/ ተመልክቷል። በተያዘው ጉዳይ አመልካች ይህን መሠረት በማድረግ ለመከላከል እንዲፈቀድለት ያቀረበውን ጥያቄ ፍ/ቤቱ የተቀበለው ሲሆን በኋላ ግን በአመልካች የተቆጠሩትን የሠው ምስክሮች ለጉዳዩ አግባብነት የሌላቸው ናቸው በማለት ሳይሰማ አልፎ የቼክ ክርክር በመሆኑ ብቻ የቼክን ባህርይ መሠረት በማድረግ ውሳኔ ሰጥቷል፡፡፡ ሆኖም በዚህ የፈቃድ ጥያቄ ተቀባይነት አግኝቶ አመልካች መከላከያ መልስ እንዲያቀርብ ተደርጎ መልስና በሕግ አግባብ ምስክር ቆጥረው እያለ ምስክሮች ሳይሰሙ ይኼው ታልፎ የቼክ ባሕርይ ብቻ መሰረት ተደርጎ ዳኝነት የሚሰጥበት አግባብ የሌለ መሆኑን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 286፣ 291 እና 717 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ በአንድ ላይ በማንበብ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። አመልካች ለመከላከል እንዲፈቀድለት ያቀረበው ምክንያት ፈቃድ የሚያሰጥ መሆኑ እስከታመነ ድረስ የቼክ ባህርይ መሰረት ተደርጎ ምስክሮችን የማሰማት መብታቸው ሊታለፍ የሚችልበት ምክንያት መኖሩን ከክርክሩ ሂደት ማግኘት አልተቻለም። ከፈቃድ በኋላ ያለው የፍሬ ነገር ክርክር ማስረጃ ተሰምቶ ሊነጥር የሚገባውና ለጉዳዩ አግባብነት ያለውን የማስረጃ ምዘና መርህ በመከተል የሚታይ ይሆናል እንጂ የተከሳሽን የመከላከል መብት ወደ ኃላ በመመለስ መብቱን ለማጥበብ የሚያስችል አይሆንም። ከዚህ አኳያ አመልካች ከተጠሪ ጋር የነበረውን የኪራይ ውል ግንኙነት መሠረት በማድረግ ለመከላከል እንዲፈቀድ ፍ/ቤቱን ጠይቆ ተቀባይነት ያገኘው ጉዳይ ማስረጃ ሳይሰማ ውድቅ የሚሆንበት ሕጋዊ ምክንያት የለም። ስለሆነም በጉዳዩ የስር ፍ/ቤቱ በአጭር ሥነ ሥርዓት እንዲታይ የሚቀርቡ ክሶች አመራር ሥርዓትን ሳይሆን የቼክ ባሕርይን መሠረት በማድረግ ውሣኔ መደምደሚያ ላይ መድረሱ አግባብ ሆኖ አላገኘንም። ምክንያቱም አመልካች ለመከላከል እንዲፈቀድለት ያቀረበው ጥያቄ ተቀባይነት በፍ/ቤቱ አግኝቶ የተጠየቀውን ገንዘብ ላለመክፈል በቂ ምክንያት መሆን አለመሆኑ የሚታወቀው ፍ/ቤቱ ከአጭር ሥነ ሥርዓት ወደ መደበኛ የክርክር ሥነ ሥርዓት ውስጥ በመግባት ግራ ቀኙን በአግባቡ በማስረጃ ካከራከረ በኋላ ነው። በእነዚህ ምክንያቶች በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስለተገኘ ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 125412 ጥር 29 ቀን 2006 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 99239 ግንቦት 09 2006 ዓ/ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሽሯል።

2. የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክርክሩን በመ/ቁጥር 125412 ቀጥሎ ግራ ቀኙን በመደበኛ የክርክር ሥርዓት አከራክሮና ማስረጃ ሰምቶ ተገቢውን ውሣኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343(1) መሠረት መልሰናል፡፡ይጻፍ፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡን ዘግተናል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ጌ